

מאת הרב ישראל נאה שליט"א

(בס"ד, אנטוורפן, גליון 210. עשי"ק כי תבוא, אלו"ל תשע"א-ז. בברכת כוח"ט)

השקפה לטובה וכיצד מבקשין

א. בפרשתנו נאמר: 'כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית שנת המעשר ונתתה ללוי לגר ליתום ולאלמנה ואכלו בשעריך ושבעו'. ונאמר: 'אלקיך בערתי הקדש מן הבית וגם נתתיו ללוי ולגר ליתום ולאלמנה ככל מצותך אשר צויתני לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי: לא אכלתי באני ממנו ולא בערתי ממנו בטמא ולא נתתי ממנו למת שמעתי בקול ה' אלקי עשיתי ככל אשר צויתני: ה'שקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל ואת האדמה אשר נתת לנו כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש'. (כו, יב-טו). [וכן על מביאי ביכורים].

1 "השקפה שבמקרא"

ב. על הפסוק: 'ויקמו משם האנשים וישקפו על פני סדם ואברהם הלך עמם לשלחם' (בראשית יח, טז). מביא רש"י (עפ"י מדחז"ל המובאים להלן): "'וישקפו' - כל השקפה שבמקרא לרעה, ² חוץ מ'השקיפה ממעון קדשך', שגדול כח מתנות עניים שהופך מדת הרוגז ³ לרחמים".

ג. לשון ה'מדרש תנחומא' (כי תשא יד): "'השקיפה ממעון קדשך מן השמים' - א"ר אלכסנדר, גדול כחן של בעלי מעשרות שהופכין את הקללה לברכה. שבכל מקום שנא' בו 'השקפה' לשון צער הוא, שנא' 'וישקף' על פני סדום' (בראשית יט, כח), 'וישקף' ה' אל מחנה מצרים' (שמות יד, כד), 'בעד החלון נשקפה ותיבב' (שופטים ה, כח), 'וישקפו' אליו שנים שלשה סריסים' (מל"ב ט, לב), 'כי בחלון ביתי בעד אשנבי נשקפתי' (משלי ז, ו). והשאר כולם פתרונם לשון צער, חוץ מזו 'השקיפה ממעון קדשך וגו' וברך', ולא עוד, אלא שהופכין קללה לברכה".

1. נעיר בנוגע לגירסאות: "השקפה שבתורה" - כירושלמי (המובא להלן ושמור"ר מא). או "השקפה שבמקרא" - כרש"י. כמה מקדמונינו הקשו על רש"י, כמו ה'חזקוני' (בראשית שם), וז"ל: "'חזק' - הרי כתוב (שה"ש ו, י) 'מי זאת הנשקפה', 'עד יסקיף וירא' (איכה ג, מט), 'וצדק משמים נשקף' (תהלים פה, יב), 'כי השקיף ממעון קדשך' (שם קכ, כ)!" הרבה תירוצים נאמרו כאן. רבינו ה'ט"ז' בספרו 'דברי דוד' (שם) מתרגם: "'במקרא' דנקט רש"י, היינו בתורה, ולא בנביאים או כתובים". וכ"כ עוד מפרשים. (ע"י 'פענח רזא' (בראשית שם)). ומ'מדרש' (הנ"ל) ברור, ש"כל מקום" הכונה גם לנ"כ, בניגוד למפרשים הנ"ל!!

אמר העורך, בדקתי ומצאתי, ברש"י על תנ"כ וש"ס, וברוב הפעמים היכן שרש"י מדבר על "כל וכו' שבמקרא" (או "מקרא", "מקראות"), הוא דן בענייני לשון ודקדוק. [מקרא' היינו 'פסוקים' - 'מקראות'], ואילו כשרש"י מדבר על "כל וכו' שבתורה", ברוב הפעמים, הוא דן אודות מצוות, איסורים וכהנה. זאת ועוד, פעמים רבות כשרש"י מביא "כל וכו' שבמקרא" או "מקרא" הוא מציין גם לפסוקים בנו"כ, ופעמים הוא מציין רק לנו"כ!! מכאן צע"ק תירוצו של ה'ט"ז' ודעמיה. ומש"כ רש"י (קידושין ל). על הגמ': "מקרא זו תורה": "תורה - ולא נו"כ". נ"ל, ד"לשון חכמים לחוד ולשון רש"י לחוד". וע"י מש"כ בנדון דידן, בס' החשוב 'מעייני אגס' לידידי הרה"ג רא"מ הכהן גלאנצר (שליט"א) זצ"ל (עמ' קנה). וע"י ב'תורה שלמה' (בראשית שם אות קעה). [וברש"י (שמות יד, כד): "'וישקף' - ויבט, כלומר, פנה אליהם להשחיתם" וכו'].

2. ב'גור אריה' (בראשית יח, טז. ועד"ז ב'רד"ק' (בס' השרשים שורש 'שקף')): "'כל השקפה לרעה כו'. פירוש, והטעם, כי השקפה היא לרעה, מפני שהוא לשון 'מכה', וכן המשקוף נקרא 'משקוף' (שמות יב, כב) מפני שהדלת שוקף עליו, ולפיכך כל לשון 'השקפה' הוא לרעה, מפני שהוא מכה בכח על הדבר, וזה הוא לרעה". ואכמ"ל.

3. הלשון בחז"ל כל הפעמים: "'מדת הדין לרחמים'", כמו 'ויק"ר' (כט) ועוד ועוד. (חוץ מב"פ ביבמות (סד). וב'מדרש אגדה' (בובר. בראשית פכ"ה): "כך תפילתן של צדיקים [כעתר, שהיא] מהפכת מדותיו של הקב"ה ממדת רגזנות למדת רחמנות". אולם רש"י פירש לפי העניין, משום שהמדובר הוא באנשי סדום הרשעים, והיה שם רוגז גדול מהקב"ה עליהם. ועיקר עוונם היה משום שהם לחמו נגד נותני צדקה לעניים. כדברי הנביא יחזקאל על סדום: 'ויז עני ואביון לא החזיקה' (טז, מח), וכנדרש בסנהדרין (קט): באריכות. וע"ז נחתם גז"ד. ואילו היו נותני צדקה, היתה זכות זו מגינה עליהם מעונש הכיליון, כי 'גדול כח מתנות עניים'. וע"י ב'רבינו בחיי' (בראשית יח, כ) ועוד, ואכמ"ל. אמנם י"ג ברש"י: "'מדת הדין' - 'תוספות השלם'".

ד. נוסח שונה מובא בירושלמי (מע"ש לב:): "בוא וראה כמה גדול כוחן של עושי מצווה, שכל 'השקפה' שבתורה - אירורה, וזה בלשון ברכה, ולא עוד אלא שכתוב בו 'היום הזה' (שם שם, טו), - (תנאי) [בהדין]⁴ יומא".

האם הזה"ק חולק על המדרשים?

ה. ה'זה"ק' (א, קד). לכאורה חולק על המדרשים הללו: "וישקיפו - אתערותא דרחמי לשיזבא ללוט. [=התעוררות של רחמים להציל] כתיב הכא 'וישקיפו', וכתוב התם 'השקיפה ממעון קדשך', מה להלן לרחמי, אף הכא לרחמי"⁵.

בס' 'כתם פז' (על ה'זה"ק'. לרבי ר"ש לביא זיע"א פ"י וירא) מבאר: "וישקיפו" - 'אתערותא דרחמי לשיזבא' וכו'. אמר כן, לפי שרז"ל אמרו 'כל השקפה לרעה חוץ מ'השקיפה ממעון קדשך'. והטעם, לפי שגדול כח מתנת עניים שהופך מדה"ד למדת רחמים. וכאן מנו ג"כ בכלל ההשקפה לטובה - 'וישקיפו על פני סדום', מהטעם עצמו, כי בזכות גמ"ח שעשה אברהם עמהם, היתה השקפה לטובה, שניצול לוט מתוך ההפיכה. כתיב הכא 'וישקיפו' וכתוב התם 'השקיפה ממעון קדשך'. לא הביא ראיה משאר השקפות, לפי שהם לרעה, רק מזאת שהיא לבדה לטובה".

'הבט' 'ראה' 'שור'

דיו רב נשפך וחבילי חבילי קושיות נערמו על דברי רש"י (=עפ"י חז"ל) אלו, וכנגדן התירוצים. אנו נעמוד בשורות הבאות רק על הסיפא שבדברי רש"י, אולם ברור שלא נוכל להתחמק מן הרישא שבדבריו.

"לא מדובשיך ולא מעוקציך"

ו. נשאלת השאלה: מדוע קבעה התורה להשתמש בפועל "השקפה" שמשמעותו - בתורה - הוא "לירעה"? כלומר, מדוע אנו מבקשים מהבורא ית' על דרך השלילה - עד שנצטרך לסגוריה של 'מצוות מתנות עניים' כדי להפכו לטובה - לרחמים?

הרי כבר אמרו חז"ל (במ"ר כ, י) והובא גם ברש"י: "משל אומרים לה לצרעה, לא מדובשיך ולא מעוקציך"⁶. ולכן היתה בקשה זו צריכה להיאמר בביטויים שאין משמעותם "לירעה"? כמו: "הבט" ממעון⁷, "ראה" ממעון⁸, "שור" ממעון⁹, "חזה" ממעון⁹ ו"צפה" ממעון⁹?

כיצד מבקשין?

ז. לאור האמור, נראה לנו לומר, כי סגולה מיוחדת ויסוד גדול טמון במילים "השקיפה ממעון קדשך" וכן במה שאמרו רבותינו "כל השקפה" וכו'. ונקדים להביא סיפור קצר, ואולי רק משל היה:

---

4. כגירסת רבינו הגר"א. ב'פני משה' (שם) כותב: "'ולא עוד' וכו' - כלומר, מדסמך להאי קרא בתורה 'היום הזה' ה' אלקיך מצוך לעשות וגו', דריש ליה דכשתקיים המצוות, אני נותן לך ברכה זו שהזכרה היום הזה ובכל יום".

5. ועי' בפירוש 'כתר כהונה' ליספרי' (במדבר בהעלתך) (אות קסג) מה שהעיר בזה.

6. הנוסח המלא שם: "'לא תלך עמהם' - אמר לו, אם כן אקללם במקומי. א"ל, 'לא תאור את העם'. א"ל, אם כן אברכם. א"ל, אינם צריכין לברכתך, 'כי ברוך הוא'. משל אומרים לצרעה: לא מדובשיך ולא מעוקציך". ועי' בס' 'תורת משה' להחת"ס (ע"פ 'השקיפה' וגו').

7. כמו באיוב (לה, ה): 'הבט שמים וראה וְשור שְׁחָקִים גָּבְהוּ'. [ו"שור" - ראה כמו: 'מראש צרים אָרְאָנוּ וּמִגְבְּעוֹת אֲשׁוּכָנוּ' (במדבר כג, ט) - מפרשים].

8. 'ה' בְּהִיכֵל קִדְּשׁוֹ ה' בְּשָׁמַיִם כָּסֹאוֹ עֵינָיו יִחְזוּ עֲפָעָיו יִבְחָנוּ בְּגִי אֲדָם'. (תהלים יא, ד).

9. 'וְאַתָּה בֶן אָדָם צָפָה נִתְתִּיךְ' (יחזקאל לג, ז).

"פיש אויף שבת"!!

מעשה בעשיר אחד, שבא לכותל המערבי בערב ש"ק להתפלל שחרית וגם לבקש על הצלחת עסקיו. רגיל היה אותו עשיר להתפלל צמוד ממש לאבני הכותל. אולם באותה שעה היה קהל עצום ורב ונבצר ממנו לגשת לכותל, והיה מצפה שעה ארוכה ואיש לא זז ממקומו. נעשה העשיר עצבני מאוד. והנה הוא רואה מולו ישיש אחד עומד צמוד לכותל ובוכה וממלמל לעצמו. העשיר ניגש להאזין מה ממלמל אותו ישיש זמן כה רב? ושמע את הישיש מתחנן ומבקש: **"רבש"ע! פיש אויף שבת"!! פיש אויף שבת"!!** כך חזר על בקשתו כמה וכמה פעמים. בראות העשיר מחזה מרטיט זה, הוציא מיד מתוך כיסו חבילת שטרות של 100 דולר, תחב לידי הישיש את חבילת השטרות ושלף את הישיש ממקומו ונכנס תחתיו, תוך כדי שהוא מרים את קולו בכעס ואומר: **"תראו את הזקן הזה, המבלבל את הפמליה של מעלה זה למעלה משעה עבור חתיכת דג לשבת"!!** ואילו אני, חייב לסיים עיסקה בעוד כמה ימים בסכום של מיליון דולר....."!!

הלימוד מ'מעשה' זה

אכן, ממעשה כזה ושכמותו בכל יום ויום, שעה שעה, אנו למדים לדעת **"כיצד מבקשין" ר"ל, תוה"ק מסרה לנו "סגולה ומירשם"**, כיצד לבקש על חיינו, מזונותינו ופרנסתנו מבורא העולם, בבואנו להר נחלתו ולמקום מקדשו ולכל מקום שנוכיר שמו.

אמירת "השקיפה" מעורר את 'מדת הרחמים'

ח. אין "מטרידין" כביכול את הפמליה של מעלה רק עבור **"כסא דהרסנא"** (ע"י שבת קיח: וטואו"ח סי' רמב). **כמבואר בספרים. אלא בשעה שאנו נותנים מתנות עניים ומביאים ביכורים, עלינו לבקש מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה, ברכה מרובה. כיצד נעשה זאת? כשנפתח את פינו בתפילה ובבקשה: "השקיפה וגו'!!" אזי כשתעלה לפני פמליה של מעלה למעון קדשו, מלה זו "השקיפה" יעורר שם את "מידת הדין"!! "כל השקפה לרעה"!! ומיד יפתחו את ספרם של המבקשים לבדוק את הנרשם בו. אולם תוך כדי כך ישקיפו מלמעלה וייראו כי האדם בא ממרחקים עייף וייגע לקיים מצוות מתנות עניים וצדקה, אזי תיכף ומייד הופכין את מדת הדין לרחמים!! זה היה בזמן שבהמ"ק היה קיים, וממשיך עד היום הזה.**

עדיין אין זה מספיק, השאלה הניצבת בפנינו היא: האם מדת הדין - הרוגז, שהפכה לטובה, נהפכה באותה מדה, היינו, 'מדה כנגד מדה'? כלומר, לו יצויר שהיו מטילים על האדם עונש קטן, האם "התשלום לטובה" יהיה שווה לזה?

התשובה לפי האמור היא, לא ולא!! בא הכתוב צווח ואומר, ש"מרובה מדה טובה ממדת פורעניות"!! התשלום אינו באותו מידה, אלא פי כמה וכמה!! וכמה?

פי חמש מאות!!

ט. ב'תוספתא' (סוטה ד, א ועוד בכ"מ) אמרו: **"אין לי אלא מדת פורעניות שבמדה שאדם מודד, בה מודדין לו. מדת הטוב מנין? אמרת, מרובה מדת הטוב ממדת הפורענות על אחת מחמש מאות. במדת הפורענות כתוב (שמות כה, ה-ו) 'פוקד עון אבות על בנים ועל בני בנים על שלשים ועל רבעים'. במדת הטוב כתוב (שם) 'ועושה חסד לאלפים'.** הוי אומר, **מרובה מדת הטוב ממדת פורענות על אחד מחמש מאות**" וכו'.¹⁰

וב'גור אריה' למהר"ל (שמות כ, ו) הביא: **"נמצא מדה טובה מרובה. יש מקשים, וכי חושבנא אתא לאשמועינן? אמנם נר' מה שפירש כי 'מדה טובה מרובה ממדת הפורענות ת"ק פעמים', בא לומר כי ראוי שיהיה פוקד העון עד ד' דורות, כי ראוי להיות מדה טובה יותר ממדת הפורענות ת"ק פעמים, מפני שנא' (ישעיה נה, ט) 'כי גבהו שמים מארץ כן גבהו דרכי מדרככם' וגו', ומפני שיש מהלך ת"ק [שנה] מן הארץ עד הרקיע, [ירושלמי (ברכות ה.)] כנגד כל שנה ושנה ממהלך ת"ק - מדה טובה מרובה, כי באדם אין המדה טובה יותר מרובה ממדה פורענות, לפי שהאדם הוא על הארץ, והוא יתברך בשמים, ולפיכך "כגובה שמים מעל הארץ וגו'" כך מידותיו יותר ממדת האדם, שהמדה הטובה ומדה הרעה אצלו בשווה, והוא יתברך מדה הטובה מרובה אצלו ת"ק".**

גימטריה!!

י. מפליא ביותר: מצאתי, כי המלה **"השקיפה" היא בגימטריא 500 ! ו"השקיפה" במילוי, בגימט': "הופך הרוגז לרחמים" (כלשון רש"י לעיל),¹¹ והכל עולה בקנה אחד עם כל דברינו**

¹⁰ וע"י יומא (עו.) וסנהדרין (קד.) וברש"י שם ושם. ובתוס' (סוטה יא. ד"ה ולעולם). וראה 'מכילתא' (פרשת ויסעי' ד).

11. כד: הא-שין-קוף-יוד-פא-הא. עה"כ. [וה'גימטריא' היא א' מל"ב מידות – לריה"ג – שהתורה נדרשת בהן].
יש קשר הדוק בין התוספתא האמורה למובא להלן, ואולי הם ראו בכל הנאמר להלן נדבך להנחתם:

"דצ"כ עד"ש באח"ב" = 501

יא. העולם מקשים על הסימן שנתן ר"י "דצ"כ עד"ש באח"ב". מאי בעי בזה? אחד התירושים שנאמרו ע"י קדמונינו הנו: **כי ר"י בא לתת סימן לחשבון הכולל של המכות שלקו המצרים על הים – שהם 500 לפי כל השיטות גם יחד** (50 לשיטת ריה"ג, 200 לשיטת ר"א ו250 לשיטת ר"ע), שזה הגימט' של "דצ"כ עד"ש באח"ב". [כידוע מהקדמונים (עי' ב"י או"ח סי' יא אות יד), שבגימט' אין קפידה על 1 חסר או יתר].

'לא אשים עליך'

יב. יש שכתבו רמז נוסף מהפסוק 'עתה תראה את אשר אעשה לפרעה' (שמות ו, א) **'אשר' בגימט' 501 = 'תק"א'**. ויש שכתבו רמז מ'אשר' נוסף, מהפסוק 'כל המחלה אשר שמתני במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רפאך' (שם טו, כו), **'אשר' כנ"ל**. וי"א כי עפ"י הסוד, כי יש שר בשמים בשם **'תק"א'** הממונה על מלאכי חבלה.¹²

יג. נוסף מש"כ בשם רבינו הגר"א (ועוד). **דיש להבין עניין מחלוקת התנאים בריבוי המכות במצרים ועל הים**. אולם יבואר בהבטחת הבורא 'אם שמוע תשמע לקול ה' אלקיך וגו' כל המחלה אשר שמתני במצרים לא אשים עליך' וגו'. ונאמר 'והסיר ה' ממך כל חלי וכל מדוי מצרים הרעים אשר ידעת לא ישימם בך ונתנם בכל שנאיך' (דברים ז, טו). וככל שירבה מכות מצרים כך ינצל מחלאים רבים יותר. וילקו שונאינו.

הוי אומר: לא רק שלא אשים עליך, אלא אברךך פי כמה וכמה – כאמור.

"השקיפה" בברכת כהנים למה?

לפי האמור, ניתן להבין מדוע התקינו לומר לכהנים בקשת "השקיפה" אחר ברכת כהנים:

יד. בנוגע ל'ברכת כהנים' אמרו (סוטה לט): **"מאי מברך וכו' אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לברך את עמו ישראל באהבה" וכו'.** וכי מהדר אפיה מציבורא ('כשגומר ברכתו' – רש"י) מאי אמר? וכו': **'רבש"ע עשינו מה שגזרת עלינו, עשה עמנו מה שהבטחתנו, 'השקיפה ממעון קדשך מן השמים' וגו'."**¹³

יש לשאול: מה לברכת כהנים ולבקשת "השקיפה" ואיה מקומה שם?

תשובה לדבר: לפי כל האמור נמצא, כי היות והכהנים הם הצינור המשפיע המברך את עם ישראל באהבה. לכן בעת רצון זה, סמוך לברכתם, הוסיפו להם לומר לאחר ברכתם, גם את הבקשה **"השקיפה ממעון קדשך" וגו'.** היינו, הם מבקשים שהקב"ה יוסיף לברך את עמו כהנה וכהנה, **חמש מאות פעם!!**

דומה לכך מצינו בברכה שברך משה רבינו את עם ישראל: **'ה' אלקי אבותכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים'** (דברים א, יא). וברש"י: **"יוסף עליכם ככם אלף פעמים" – מהו שוב ויברך אתכם כאשר' וגו'?** אלא אמרו לו, משה אתה נותן קצבה לברכותינו? כבר הבטיח הקב"ה את אברהם 'אשר אם יוכל איש למנות' וגו' א"ל, זו משלי הו. אבל הוא, 'יברך אתכם כאשר דבר לכם'."

ויפה נדרשת פרשה זו במדרש תנחומא: **"כ"ה תברכו" – זש"ה 'השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך' (דברים כו טו) וכו'.** אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה, רבש"ע! לכהנים אתה אומר לברכו? אין אנו צריכין אלא לברכתך, **'השקיפה ממעון קדשך מן השמים'**, א"ל הקב"ה, אע"פ שאמרת לכהנים שיהיו מברכין אתכם, אני עומד עמהם ומברך אתכם, לפיכך הכהנים פורסין כפיהם, לומר שהקב"ה עומד אחרינו, וכן הוא אומר 'הנה זה עומד אחר כתלנו משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים' (שה"ש ב, ט), 'משגיח מן החלונות' – מבין אצבעות של כהנים, 'מציץ מן החרכים' – בשעה שפושטין את כפיהם, לכך נאמר **"כ"ה תברכו"**. ('מד"ת' בובר פ' נשא. טו).

12. מצאתי עוד, כי התיבות הפותחות את פרשתנו: **'והיה כי תבוא אל' (עם 4 התיבות) מספרם 500.** התורה הקדימה כאן, תרופה למכה, לצ"ח קללות האמורים בפרשה, וכרמז לסגולת **"השקיפה"**.

13. מובן שאין בהוספה זו של הכהנים משום בל תוסיף, כי היא נאמרת אחר שהכהנים מחזירין פניהם מן הציבור, והוי הפסק בין בר"כ לברכה זו. עי' שו"ת הר צבי' (או"ח א, סב).

לז"נ בננו היקר והחביב נעים ההליכות אהוב על הכל הבה"ח **יואל ז"ל**
נלבי"ע ח"י אדר. תנצב"ה